

TƯ LIỆU PHỤC VỤ CUỘC THI
TÌM HIỂU “120 NĂM LỊCH SỬ HÌNH THÀNH,
PHÁT TRIỂN TỈNH ĐẮK LẮK (22/11/1904-22/11/2024)
(Tuần thứ hai, từ ngày 17/3/2024 - 23/3/2024)

1. Đắk Lắk nằm ở trung tâm vùng Tây Nguyên, có vị trí chiến lược quan trọng về kinh tế, chính trị, quốc phòng-an ninh; tỉnh có diện tích tự nhiên 13.125 km², đứng thứ 4 cả nước; dân số của tỉnh có gần 1,9 triệu người (Theo tổng điều tra dân số và nhà ở năm 2019), với 49 thành phần dân tộc. Vị trí địa lý phía Bắc giáp tỉnh Gia Lai; phía Đông giáp các tỉnh Phú Yên và Khánh Hòa; phía Nam giáp các tỉnh Lâm Đồng, Đắk Nông; phía Tây giáp tỉnh Mondulkiri, Vương quốc Campuchia với đường biên giới dài hơn 71 km. Vùng biên giới của tỉnh Đắk Lắk nằm trên địa bàn bốn xã gồm Ya Lốp, Ia R’vê, Ea Bung của huyện Ea Súp và xã Krông Na, huyện Buôn Đôn.

Hiện nay, tỉnh Đắk Lắk có 15 đơn vị hành chính cấp huyện, bao gồm thành phố Buôn Ma Thuột, thị xã Buôn Hồ và các huyện: Cư M’Gar, Krông Búk, Ea H’Leo, Krông Năng, Krông Pắc, Ea Kar, M’Đrăk, Krông Bông, Lắk, Cư Kuin, Krông Ana, Buôn Đôn, Ea Súp. Toàn tỉnh có 184 đơn vị hành chính cấp xã (20 phường, 12 thị trấn, 152 xã).

2. Nhà đày Buôn Ma Thuột là một trong những Nhà đày lớn của thực dân Pháp ở Đông Dương, được thiết lập vào những năm 1930-1931 để giam cầm, đày ải và thủ tiêu tù chính trị - những chiến sĩ cộng sản, những người yêu nước ở các tỉnh Trung Kỳ sau cao trào Xô Viết nghệ Tĩnh. Trong thời gian từ năm 1930-1954, thực dân Pháp đã bắt, đày ải, giam cầm hàng nghìn cán bộ, đảng viên cộng sản, tù chính trị tại Nhà đày Buôn Ma Thuột, trong đó có nhiều tù chính trị giam cầm ở đây sau này giữ những chức vụ quan trọng của Đảng, Nhà nước và quân đội như Phan Đăng Lưu, Hồ Tùng Mậu, Võ Chí Công, Nguyễn Chí Thanh, Tố Hữu...

Nhà đày Buôn Ma Thuột ngày nay đã trở thành một địa danh lịch sử, nơi khắc sâu dấu ấn của chủ nghĩa anh hùng cách mạng Việt Nam, đồng thời là một địa chỉ đỏ giáo dục tuyên thống yêu nước, cách mạng. Với những giá trị, ý nghĩa lịch sử to lớn của Nhà đày Buôn Ma Thuột, ngày 24/12/2018, Thủ tướng Chính phủ đã ban hành Quyết định số 1820/QĐ-TTg về việc xếp hạng Nhà đày Buôn Ma Thuột là Di tích lịch sử quốc gia đặc biệt.

3. Ngày 23/9/1945, tỉnh bộ Việt Minh Đắk Lắk quyết định thành lập Ban Quân sự tỉnh Đắk Lắk, nòng cốt là tiểu đoàn giải phóng quân, lấy tên là Tiểu đoàn Nơ trang Long. Sự kiện này đánh dấu bước ngoặt quan trọng cho sự ra đời, phát triển, chiến đấu và trưởng thành của lực lượng vũ trang tỉnh. Sau này, thể theo nguyện vọng của cán bộ, chiến sỹ LLVT tỉnh Đắk Lắk, ngày 14/11/2006, Bộ Tư lệnh Quân khu 5 ra Quyết định số 489/QĐ-QK, lấy ngày 23/9/1945 trở thành Ngày Truyền thống LLVT tỉnh Đắk Lắk.

4. Dliê Ya là dãy núi lớn nằm ở phía Đông Bắc tỉnh Đắk Lắk, án ngữ giữa huyện Cheo Reo và huyện Buôn Hồ, có nhiều đỉnh cao mà đỉnh cao nhất là Cư Jủ (độ cao 1.729m). Với địa thế là vùng núi non hiểm trở và có tầm chiến lược, nên dãy núi Dliê Ya được Ủy ban Kháng chiến tỉnh Đắk Lắk chọn để xây dựng căn cứ

địa kháng chiến của tỉnh từ những năm 1948. Trong hai cuộc kháng chiến chống Pháp và Mỹ, Khu căn cứ Cư Jũ - Dliê Ya là căn cứ đầu não, gắn liền với sự phát triển của phong trào cách mạng tỉnh Đắk Lắk nói riêng và cả vùng Tây Nguyên nói chung, nơi Đảng bộ tỉnh đã họp bàn và đề ra những chính sách và sự chỉ đạo kịp thời để lãnh đạo cách mạng đi từ thắng lợi này đến thắng lợi khác.

Khu căn cứ kháng chiến Cư Jũ - Dliê Ya đã được lựa chọn làm nơi tổ chức 03 kỳ Đại hội Đảng: Đại hội đại biểu Đảng bộ tỉnh Đắk Lắk lần thứ I (tháng 8/1960), Đại hội đại biểu Đảng bộ tỉnh Đắk Lắk lần thứ II (tháng 8/1963), Đại hội đại biểu Đảng bộ tỉnh Đắk Lắk lần thứ VI (tháng 9/1973); Đảng bộ và chính quyền Đắk Lắk đã đề ra những chính sách và chỉ đạo kịp thời để lãnh đạo phong trào cách mạng của tỉnh đi từ thắng lợi này đến thắng lợi khác, đặc biệt là chiến thắng Buôn Ma Thuột (10/3/1975), mở màn cho đại thắng mùa Xuân năm 1975, giải phóng miền Nam, thống nhất đất nước.

5. Đắk Lắk được mệnh danh là “thủ phủ” cà phê Việt Nam, có diện tích và sản lượng đứng đầu cả nước. Nhiều năm qua, cà phê là nông sản chủ lực trong cơ cấu kinh tế, chiếm tỷ trọng lớn trong tổng sản phẩm xã hội và chiếm hơn 50% kim ngạch xuất khẩu của tỉnh. Hiện nay, Đắk Lắk đang xây dựng thành phố Buôn Ma Thuột trở thành điểm đến của cà-phê thế giới. Với diện tích khoảng 210.000 hecta, hàng năm tỉnh thu hoạch đạt hơn 520.000 tấn cà phê, chiếm trên hơn 30% sản lượng cà phê cả nước. Cà phê của Đắk Lắk đã xuất khẩu sang khoảng 100 quốc gia, vùng lãnh thổ trên toàn thế giới.

6. Ngày 30/12/2023 Thủ tướng Chính phủ ban hành Quyết định số 1747/QĐ-TTg phê duyệt “Quy hoạch tỉnh Đắk Lắk thời kỳ 2021-2030, tầm nhìn đến năm 2050”. Theo đó, Tỉnh Đắk Lắk đặt ra mục tiêu phân đấu đến năm 2050 có “Quy mô kinh tế vươn lên đứng trong nhóm 25 tỉnh phát triển thịnh vượng đứng đầu cả nước”. Quy hoạch xác định mục tiêu phát triển đến năm 2030 là nâng cao đời sống vật chất, văn hóa và tinh thần của Nhân dân đạt mức trung bình khá của cả nước trên cơ sở phát triển kinh tế - xã hội nhanh và bền vững dựa trên kinh tế xanh, tuần hoàn, bản sắc văn hóa các dân tộc; tỉnh Đắk Lắk trở thành điểm đến đặc sắc, hấp dẫn khách du lịch trong nước và quốc tế.

7. Y Blôk Êban sinh năm 1921 tại buôn Cừ Dluê, thị xã Buôn Ma Thuột (nay là thành phố Buôn Ma Thuột, tỉnh Đắk Lắk). Ngày 22/8/1945, ông dẫn đầu trung đội lính khố xanh tại Nhà đày Buôn Ma Thuột biến buổi chào cờ của chính quyền thân Nhật ở Đắk Lắk trong “Lễ mừng độc lập” tại sân vận động thị xã Buôn Ma Thuột thành cuộc mít tinh ủng hộ cách mạng và giành chính quyền về tay Nhân dân. Tháng 11/1946 ông được cử làm đội trưởng đội võ trang vùng địch hậu ở phía Bắc Khánh Hoà. Tháng 12/1947, ông được điều làm Tiểu đoàn trưởng Tiểu đoàn Ma Trang Long.

Năm 1954, ông tập kết ra Bắc và được gặp Bác Hồ, Đại tướng Võ Nguyên Giáp; được bồi dưỡng lý tưởng cách mạng. Năm 1960, ông trở lại Tây Nguyên, giữ chức Phó Tư lệnh rồi Quyền Tư lệnh Quân khu VI. Năm 1974, ông được thăng quân hàm Đại tá, giữ chức Chủ tịch Ủy ban quân quản tỉnh Đắk Lắk. Tháng 3/1975, cùng với các đơn vị bộ đội, Y Blôk Êban lãnh đạo quân và dân các dân tộc tỉnh Đắk Lắk nỗ lực tiến công và làm chủ hoàn toàn thị xã Buôn Ma Thuột, ông được bầu làm Phó Bí thư Tỉnh ủy, Chủ tịch UBND tỉnh Đắk Lắk. Năm 1982, ông

được thăng quân hàm Thiếu tướng, là vị tướng đầu tiên của đại ngàn Tây Nguyên. Ông được Đảng và Nhà nước tuyên dương Danh hiệu Anh hùng lực Lượng vũ trang nhân dân năm 2010 và được tặng nhiều phần thưởng cao quý khác. Ông mất vào ngày 13/1/2018.

8. Năm 2023, Đắk Lắk tổ chức nhiều chương trình, lễ hội quảng bá hình ảnh du lịch Đắk Lắk đến với du khách, cộng đồng trong nước và quốc tế như: Lễ hội Cà phê Buôn Ma Thuột lần thứ 8, Chương trình biểu diễn Văn hóa Cồng chiêng phục vụ Nhân dân và du khách, đua xe địa hình “Thử thách vượt đại ngàn - Buôn Đôn 2023”, “Ngày hội Văn hóa các dân tộc tỉnh Đắk Lắk năm 2023”.... Lượng khách du lịch của tỉnh đạt hơn 1.1 triệu lượt người. Vì vậy, từ khoá “Du lịch Buôn Ma Thuột” là cái tên nằm trong top 10 địa điểm du lịch nổi bật được du khách trong và ngoài nước tìm kiếm nhiều nhất tại Google Year In Search 2023 (Một năm tìm kiếm) do Google công bố.

9. Ngày 18/3/1975, Ủy ban quân quản thị xã Buôn Ma Thuột do đồng chí Y Blók Êban, Phó Bí thư Tỉnh ủy, Chủ tịch Ủy ban nhân dân cách mạng lâm thời tỉnh, làm Chủ tịch ra mắt trước 300 đại biểu nhân dân tại Đình Lạc Giao. Ủy ban quân quản tập trung ổn định tình hình trật tự trị an trong thị xã, xuất kho gạo cấp phát cho dân, tiến hành xây dựng chính quyền cơ sở.

10. Tháng 4-1985, Tỉnh ủy ban hành Nghị quyết số 02-NQ/TU về phát triển cây cà phê nhân dân, nhằm đưa cà phê trong tỉnh định hình vào năm 1990 với diện tích 50.000 ha đạt năng suất, chất lượng và hiệu quả kinh tế cao. Nghị quyết 02-NQ/TU được ban hành đánh dấu bước phát triển về tư duy kinh tế của Đảng bộ trong quá trình hoạch định chủ trương đường lối, mở ra bước phát triển mới để cây cà phê trở thành một trong những cây trồng chiến lược của tỉnh.

11. Nằm trên vòng xoay Ngã Sáu ở trung tâm TP Buôn Ma Thuột, tỉnh Đắk Lắk, tượng đài Chiến thắng Buôn Ma Thuột là công trình mang tính biểu tượng của thành phố.. Tượng đài được xây dựng và hoàn thành năm 1996, tác giả là nhà điêu khắc Vũ Ngọc Thành. Tượng đài được tạo hình mô phỏng chiếc nỏ – loại thứ vũ khí tuy thô sơ mà đồng bào các dân tộc Tây Nguyên nói chung, Đắk Lắk nói riêng đã sử dụng trong cuộc sinh tồn cũng như bảo vệ buôn làng. Dưới cánh cung của chiếc nỏ là chiếc xe tăng T54 số hiệu 980 huyền thoại do Đại đội trưởng Đoàn Sinh Hưởng chỉ huy được đập bằng bê tông theo đúng kích thước thật. Công trình tượng đài Chiến thắng Buôn Ma Thuột qua thời gian chính là “chứng nhân” mạnh mẽ cho sự lột xác của thành phố Buôn Ma Thuột.

12. Sau chiến thắng Buôn Ma Thuột, ngày 18-3-1975 Bộ Chính trị, Quân ủy Trung ương quyết định chuyển từ phương án giải phóng miền Nam trong 02 năm 1975-1976 sang phương án giải phóng miền Nam ngay trong năm 1975, chuyển từ tiến công chiến lược sang tổng tiến công chiến lược, rút ngắn một nửa thời gian hoàn thành nhiệm vụ giải phóng miền Nam.

Sau ngày giải phóng, Đảng bộ, chính quyền và Nhân dân thị xã Buôn Ma Thuột đã đồng sức, đồng lòng, vượt mọi khó khăn, gian khó, phát huy bản lĩnh, trí tuệ để xây dựng TP. Buôn Ma Thuột ngày càng phát triển. Ghi nhận và khẳng định những thành tích rất đáng tự hào đó, Trung ương đã công nhận thị xã Buôn Ma Thuột trở thành TP. Buôn Ma Thuột và là đô thị loại III vào năm 1995, đô thị loại II vào năm 2005, đô thị loại I trực thuộc tỉnh vào năm 2010.

Ngày 27-11-2009, Bộ Chính trị ban hành Kết luận số 60-KL/TW với mục tiêu xây dựng và phát triển TP. Buôn Ma Thuột thành đô thị trung tâm vùng Tây Nguyên giai đoạn 2010-2020. Sau gần 10 năm thực hiện Kết luận của Bộ Chính trị, thành phố Buôn Ma Thuột đã đạt được nhiều kết quả quan trọng, trên cơ sở đó ngày 16/12/2019 của Bộ Chính trị tiếp tục ban hành Kết luận số 67-KL/TW về xây dựng và phát triển thành phố Buôn Ma Thuột, tỉnh Đắk Lắk đến năm 2030, tầm nhìn đến năm 2045 tạo tiền đề cho giai đoạn phát triển tiếp theo.

13. Ngày 25/01/2024, Bộ Giáo dục và Đào tạo thông báo kết quả Kỳ thi chọn học sinh giỏi quốc gia THPT năm học 2023-2024. Theo đó, tỉnh Đắk Lắk có 60 học sinh đoạt giải trong Kỳ thi chọn Học sinh giỏi quốc gia THPT năm học 2023 - 2024, trong đó có 03 giải Nhất ở các bộ môn Vật lý, Hóa học, Địa lý; 10 giải Nhì; 22 giải Ba và 25 giải Khuyến khích. Với kết quả này, tỉnh Đắk Lắk xếp vị trí thứ hai trong khu vực Duyên hải Nam Trung bộ và Tây Nguyên về thành tích Học sinh giỏi THPT cấp quốc gia.

14. Đầu năm 1900, quân Pháp đánh chiếm các buôn của người Bih dọc lưu vực sông Krông Nô và Krông Ana. N'Trang Guh đã lãnh đạo nghĩa quân chiến đấu chống lại quân xâm lược, nổi tiếng nhất là trận tiêu diệt đồn buôn Tur. N'Trang Guh đã lãnh đạo nghĩa quân chiến đấu chống lại quân xâm lược, nổi tiếng nhất là trận tiêu diệt đồn buôn Tur, tiêu diệt toàn bộ quân địch, trong đó có tên công sứ Buốc Gioa, kẻ có nhiều nợ máu với nhân dân. Sau đó, nghĩa quân lần lượt tiêu diệt các đồn khác của thực dân như đồn buôn Jăng, đồn buôn Dur... (nay thuộc xã Ea Bông và xã DurKmănh, huyện Krông Ana) Từ năm 1901-1913, quân Pháp liên tục mở nhiều cuộc hành quân khá quy mô nhằm tiêu diệt nghĩa quân. Do thế giặc quá mạnh, thủ lĩnh Nơ Trang Guh đã kêu gọi nhân dân chuyển buôn vào rừng sâu, tiếp tục kháng chiến. Năm 1914, do trong hàng ngũ nghĩa quân có người phản bội, địa điểm đóng quân của Nơ Trang Guh bị tiết lộ nên ông bị thực dân Pháp bắt và giết hại.

15. Ngày 06/12/2023, Tỉnh ủy ban hành Nghị quyết số 18-NQ/TU về phương hướng, nhiệm vụ năm 2024. Trên cơ sở dự báo tình hình thế giới, trong nước và trong tỉnh, Tỉnh ủy đề ra các chỉ tiêu, nhiệm vụ phát triển kinh tế - xã hội chủ yếu. Về chỉ tiêu cụ thể, tỉnh Đắk Lắk phấn đấu tốc độ tăng trưởng kinh tế đạt từ 6,0 - 6,8% so với năm 2023. GRDP đầu người theo giá hiện hành đạt từ 68,8-69,3 triệu đồng/người. Tổng vốn đầu tư toàn xã hội đạt 38.600 tỷ đồng. Tổng kim ngạch xuất khẩu trên 1,6 tỷ USD. Tổng mức bán lẻ hàng hóa và doanh thu dịch vụ tiêu dùng trên địa bàn đạt 99.800 tỷ đồng. Thu ngân sách Nhà nước trên địa bàn hơn 8.500 tỷ đồng. Thành lập mới 1.850 doanh nghiệp và 60 hợp tác xã. Tỷ lệ hộ nghèo giảm từ 1,5-2,0% theo chuẩn nghèo giai đoạn 2021-2025, trong đó tỷ lệ hộ nghèo trong đồng bào dân tộc thiểu số giảm từ 3-4%.

16. Vườn quốc gia Yok Đôn nằm trên địa bàn huyện Buôn Đôn, Ea Súp (tỉnh Đắk Lắk) và huyện Cư Jút (tỉnh Đắk Nông). Vườn quốc gia Yok Đôn được phê duyệt theo quyết định số 352/CT ngày 29/10/1991 của Chủ tịch Hội đồng Bộ trưởng với mục đích bảo vệ 58.200 ha hệ sinh thái rừng khộp đất thấp, được mở rộng theo Quyết định số 39/2002/QĐ-TTg, ngày 18/3/2002 của Thủ tướng Chính phủ. Vườn Quốc gia Yok Đôn có diện tích 115.545 ha với hệ sinh thái đặc trưng rừng khộp - đây là vườn quốc gia duy nhất ở Việt Nam bảo tồn loại

rừng đặc biệt này.

Vườn Quốc gia Chư Yang Sin được thành lập theo quyết định số 92/2002/QĐ-TTg, ngày 12/7/2002 của Thủ tướng Chính phủ. Vườn quốc gia Chư Yang Sin nằm trên địa bàn các xã Yang Mao, Cư Drăm, Cư Pui, Hoà Phong, Hoà Lễ, Hoà Sơn, Khuê Ngọc Điền thuộc huyện Krông Bông và các xã Yang Tao, Bông Krang, Krông Nô, Đắk Phơi thuộc huyện Lắk. Tại đây có đỉnh núi Chư Yang Sin (2.442 mét) cao nhất hệ thống núi cao cực Nam Trung Bộ, với diện tích vào khoảng 59.000 ha, tính cả vùng đệm lên đến hơn 183.000 ha

Vườn Quốc gia Yok Đôn, Chư Yang Sin cùng với Khu Bảo tồn thiên nhiên Ea Sô, Nam Ka và nhiều khu rừng nguyên sinh là nơi bảo tồn các giá trị sinh thái và đa dạng sinh học cao với nhiều loài động, thực vật quý hiếm đã thu hút rất nhiều khách du lịch và các nhà nghiên cứu khoa học đến tìm hiểu, khám phá; đi đôi với công tác quản lý, bảo vệ rừng, còn tổ chức nhiều hoạt động du lịch khám phá và giáo dục môi trường cho du khách.

17. Tính đến hết năm 2023, tỉnh Đắk Lắk 43 di tích đã được các cấp có thẩm quyền xếp hạng di tích lịch sử, văn hoá và danh lam thắng cảnh có 02 di tích quốc gia đặc biệt, 17 di tích quốc gia, 24 di tích cấp tỉnh.

18 di tích quốc gia gồm: Di tích lịch sử Đình Lạc Giao; Di tích kiến trúc Tháp Chăm Yang Prông; Di tích lịch sử hang đá buôn Đắk Tuar; Di tích danh lam thắng cảnh hồ Lắk; Di tích danh lam thắng cảnh thác Dray Sáp Thượng; Di tích lịch sử đồn điền CADA; Di tích lịch sử số 04 Nguyễn Du; Di tích danh lam thắng cảnh Draikpor; Di tích danh lam thắng cảnh thác Draiklong; Di tích danh lam thắng cảnh thác Thủy Tiên; Di tích danh lam thắng cảnh thác Draiknur; Di tích danh lam thắng cảnh thác Dray K'nao; Di tích lịch sử Miếu thờ tại đồn điền CADA; Di tích lịch sử Địa điểm lưu niệm các chiến sĩ Nam Tiến tại Buôn Ma Thuột; Di tích danh lam thắng cảnh thác Bim Bim; Di tích danh lam thắng cảnh thác Draikyong; Di tích lịch sử Khu căn cứ kháng chiến tỉnh Đắk Lắk (1965-1975).

19. Năm 1949, những người phu làm đường tại buôn N'dut Liêng Krăk, thuộc xã Krông Nô, huyện Lắk đã phát hiện một bộ 11 thanh đá xám có dấu hiệu ghè đẽo bởi bàn tay con người, kích thước từ to đến nhỏ. Sau đó, Georges Condominas, một nhà khảo cổ người Pháp làm việc tại Viện Viễn Đông Bác Cổ đã đưa về Pháp nghiên cứu, khẳng định đây là một trong những nhạc cụ cổ xưa nhất của loài người, với niên đại khoảng 3.000 năm. Nhà nghiên cứu âm nhạc Trần Văn Khê cho rằng, cùng với trống đồng Đông Sơn, đàn đá N'dut Liêng Krak là hai bảo vật văn hóa của Việt Nam nằm ở “đẳng cấp” thế giới. Hiện nay, bộ đàn đá này được trưng bày ở Bảo tàng Con người ở Paris, Pháp.

Năm 2005, Đàn đá, tiếng M'Nông gọi là “goong lu”, tức “đá kêu như tiếng cồng”, được UNESCO xếp vào danh sách các nhạc cụ trong “Không gian văn hóa cồng chiêng Tây Nguyên”.